

Доповіді викладачів.

Боняк Валентина, *д.ю.н., професор,*
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права ДДУВС,
Ковальов Богдан, *гр. М-ПД-121,*
слухач магістратури ДДУВС
м. Дніпро, Україна.

ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ В СИСТЕМІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Вступ. Право на свободу та особисту недоторканність є невід'ємним основоположним правом людини, яке закріплене у Конституції України (ст. 29), Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Сімейному кодексі, Цивільному кодексі та ін. Метою і задачами дослідження є: а) аналіз джерел права на свободу та особисту недоторканність; б) характеристика змісту названого права; в) висновки та рекомендації по темі дослідження.

Основний текст. Законодавством передбачено, що уповноважені на те органи у визначених випадках або, як зазначає законодавець, у разі нагальної потреби можуть застосовувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого перевіряє суд протягом сімдесяти двох годин. За умови, якщо затриманій особі не було вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою протягом сімдесяти двох годин, затриману особу негайно звільняють. Затриманій особі гарантується оскаржувати своє затримання у суді (ч. 3 ст.29 Основного Закону Української держави).

Вагомим міжнародним актом регіонального характеру є Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.), у якій досліджувана нами можливість, а саме – особисте право на свободу та особисту недоторканність викладено у окремій, 5-ій статті, а ч.1

ст.29 Конституції України повністю відтворює перше речення вищевказаної статті Конвенції [1].

Водночас, друге речення ч.1 ст.5 Європейської конвенції з прав людини містить положення наступного змісту: «Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

Зауважимо на тому, що обмеження права на свободу та особисту недоторканність, як одного з основоположних природних прав людини, неможливе. Вищеперераховані, передбачені Конвенцією обставини, згідно з вимогами Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ), не повинні отримувати широкого розуміння і мають тлумачитися вузько, з урахуванням конкретних обставин справи [2, с. 127].

Також ч. 2-а ст. 5 вищезгаданої Конвенції містить положення, відповідно до яких кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього. Ч. 3 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і

основоположних свобод визначається, що кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту "с" пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання. У ч. 4 ст. 5 Європейської конвенції з прав людини визначено і те, що кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. А кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування (ч. 5 ст. 5 Конвенції).

Висвітливши зміст ст. 5 Європейської конвенції з прав людини, вважаємо за необхідне звернутися і до структури принципу особистої недоторканності, яка включає такі елементи: фізичну недоторканність, моральну недоторканність, психічну недоторканність, індивідуальну свободу, загальну свободу дій, особисту безпеку. Фізична недоторканність передбачає неприпустимість (заборону) протиправних посягань на життя і здоров'я особи, статеvu свободу. «Тіло людини належить до найінтимніших аспектів її приватного життя» – так зазначено у рішенні по справі ЄСПЛ «Гласс проти Сполученого Королівства» [3]. Психологічна недоторканність, у власну чергу, передбачає неприпустимість порушення психічних процесів в організмі, що впливають на зміну свідомості людини. Зокрема, введення проти волі особи наркотичних, спеціальних чи інших сильнодіючих засобів означається як посягання на психологічну недоторканність. Залякування, погрози, шантаж та інші способи придушення волі визначають порушення психічної недоторканності. Водночас, інші психологічні маніпуляції, гіпнози впливають на свідомість особи, що обумовлює вчинення нею протиправних, аморальних діянь усупереч власної керованої

свідомості. Зазначимо, що порушення психологічної недоторканності може мати вираз у застосуванні фізичних та нефізичних впливів.

Ми підтримуємо тих правників, які елементом недоторканності вважають моральну недоторканність. До істотних заборон порушення моральної недоторканності слід віднести: заборону жорстокого поводження, аморальної поведінки інших осіб стосовно ув'язненої чи затриманої особи, яка перебуває у безпорадному стані. Поняття «моральної недоторканності» пропонуємо розуміти як можливість фізичної особи формувати внутрішні установки, зорієнтовані на реалізацію діянь відповідно до моральності на основі загальноприйнятих моральних засад суспільства. Ніхто не може порушувати моральні пріоритети та установки особистості. Гарантією права на моральну недоторканність особи є забезпечена законодавцем неприпустимість (заборона) посягати на моральну свободу особи, честь та гідність.

Поняття «моральна недоторканність» визначена у положеннях Закону України «Про захист суспільної моралі». Зауважимо на тому, що право на свободу та особисту недоторканність є абсолютним; заподіяння фізичної шкоди може бути допустимим у стані лише крайньої необхідності чи необхідної оборони. Додатково зазначимо, що забороняються будь-які медичні втручання у здоров'я без добровільної згоди людини. Заборонено у супереч волі затриманого чи засудженого здійснювати введення лікарських препаратів, більше того препаратів з наркотичним вмістом. Будь-який тиск з боку лікарів чи інших медичних співробітників забороняється. Однак, акцентуємо увагу на тому, що на сьогодні жодного переліку таких невідкладних екстремальних випадків чинним законодавством не визначено. Невідкладні випадки охоплюються ургентною хірургією. Остання передбачає, що невідкладні хірургічні втручання здійснюються за вітальними (життєвими), абсолютними показниками, які означають, що без операції чи іншого хірургічного втручання лікарів настане смерть хворого.

Висновок. Підсумовуючи все вищезазначене, слід дійти висновків, що право на свободу та право на особисту недоторканність є абсолютним. Нікого

не може бути позбавлено свободи не інакше як за вмотивованим рішенням суду та випадків, процедур, визначених законом. Реальне забезпечення права на свободу та особисту недоторканність є визначальним показником як для громадянського суспільства, так і демократичної та правової держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/254k/96-вр>.
2. Бялковський Д. А. Судовий контроль забезпечення права на свободу та особисту недоторканність під час застосування запобіжних заходів. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 5. Том 2. С. 124-128.
3. Гласс проти Сполученого Королівства: Рішення Європейського суду з прав людини від 9 березня 2004 року (заява 61827/00). URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?Aldx=650>.

Жеглінська Тетяна Олегівна,

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

м. Дніпро, Україна.

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Вступ. Проблема прав людини у різні періоди історичного розвитку носила політико-правовий характер і залежно від співвідношення соціально-економічних сил, демократії, культури та традицій набувала відповідного релігійного, філософського та етичного звучання. Ураховуючи універсальний характер права, сьогодні постає питання про необхідність адекватного юридичного забезпечення медичної діяльності. Оволодіння правовою культурою дає орієнтир кожному громадянину в оцінюванні мінливих суспільних процесів та